

Generatieconflict binnen het pensioenstelsel?

Volgens het Centraal Planbureau is de financiële situatie van de Nederlandse pensioenfondsen de afgelopen tien jaar structureel verslechterd. Inmiddels zijn we al een tijd bezig om te kijken bij wie we de toekomstige pensioenlasten en bijbehorende kostenstijgingen in rekening gaan brengen. Bij het voorjaarsakkoord 2010 gingen we er nog van uit dat de maximale bijdrage voor werkgevers definitief was bepaald, gezien de huidige discussies is de race nog niet gelopen.

DOOR NOACH VAN BEUSEKOM

Het gevaar voor individueel eigenbelang en collectieve 'verkeerde afwegingen' ligt op de loer.

Hoogte toekomstige lastenstijgingen

In de luwte van de huidige discussies tussen sociale partners speelt het Financiële Toetstingskader (FTK) een belangrijke rol. Dankzij het hanteren van deze parameters, zitten de pensioenfondsen in een strak keurslijf gevangen. Toch zijn hier een aantal kanttekeningen op zijn plaats.

1. In de huidige pensioencontracten is onvoldoende omschreven hoe premies en pensioenaanspraken worden aangepast bij tegenvallers en meevallers in de resultaten van een pensioenfonds. Voor deelnemers is het niet duidelijk welke risico's er aan het pensioen zijn verbonden. Het FTK stelt zware eisen in de vorm van extra aan te houden reserves. De meeste pensioenfondsen hebben er daarom voor gekozen om hun beleid ten aanzien van indexatie aan inflatie en/of loonstijging niet expliciet vast te leggen. Indexatie valt daardoor onder de 'zachte', voorwaardelijke toezeggingen, waarvoor minder zware financiële vereisten gelden.
2. Pensioenuitkeringen worden in nominale garanties uitgedrukt. Deelnemers willen echter geen nominale garanties maar helderheid omtrent hun reële pensioenen. Het gaat immers om de koopkracht van de pensioenen. Door het onderscheid tussen 'harde' nominale aanspraken en 'zachte' voorwaardelijke indexatie, is bovendien het aanpassingsvermogen van pensioenfondsen beperkt.
3. Meevallers en tegenvallers dienen over zowel werkenden (door aanpassing van de premie) als gepensioneerden (door aanpassing van het pensioen) verdeeld te worden. Het huidige indexe-

ringsbeleid is met name nadelig voor gepensioneerden. Hierdoor legt het huidige FTK veel nadruk op de bescherming van de rechten van de gepensioneerden. Het toezicht op de continuïteit van pensioenfondsen is ook vooral hierop gericht.

De toekomstige premiestijgingen, op basis van het huidige FTK, marktrente en levensverwachtingen, worden geschat op circa 5 miljard euro. Met die wetenschap hebben de werkgevers (voorjaarsakkoord 2010) op voorhand aangegeven dat een premiestijging niet meer acceptabel is. Met alle gevolgen voor de deelnemers van dien.

Risico's voor de generaties

Een belangrijk risico voor de continuïteit van pensioenfondsen is dat het voor nieuwe, jonge deelnemers niet meer aantrekkelijk is om tot het fonds toe te treden. Dit zal gebeuren als de toekomstige lasten feitelijk op de nieuwe generatie (lees: jonge) deelnemers wordt afgeschoven. Minister Kamp waarschuwt hier ook voor en dwingt sociale partners om tot een akkoord te komen.

Een solide systeem vereist daarom dat pensioenfondsen niet teveel lasten doorschuiven naar toekomstige deelnemers. Alleen bij voldoende vermo-

gensdekking kan het systeem van risicodeling tussen generaties in stand worden gehouden. Een dergelijk stelsel van solidariteit tussen generaties kan voordelig zijn, omdat het risico's over een langere tijdshorizon en dus over meer mensen kan verspreiden. Omgekeerd kunnen ook te hoge reserves tot problemen leiden, omdat huidige generaties hun uitkering zullen willen verhogen of een premiekorting zullen bedingen. Voorlopig is van dat laatste nog geen sprake en zijn de dekkingsgraden net voldoende om de nominale pensioenaanspraken af te financieren. In tegenstelling tot de reële pensioenen die in het verleden zijn toegezegd.

Pensioenbewustzijn en de overheid

Communicatie is van groot belang. Ook uit eerdere pensioenonderzoeken is naar voren gekomen dat het pensioenbewustzijn van de Nederlander (te) laag is. Ondanks het beperkte pensioenbewustzijn verwacht meer dan 80% van de pensioendeelnemers een pensioenopbouw van 70% van het laatstverdiende loon. Dit (eindloon)systeem is overigens nog maar voor 1,3% van alle deelnemers in een pensioenregeling van toepassing.

Als het gaat om de betaalbaarheid kwam uit onderzoek naar voren dat de voorkeur wordt gegeven aan het verhogen van de pensioeninleg. Daarentegen heeft het verhogen van risico's de minste voorkeur. Zekerheid zien deelnemers derhalve als een groter belang dan de kosten en hoogte van de pensioenuitkering. In feite zijn dit zeer opmerkelijke onderzoeksuitkomsten. Immers, een pensioentoezegging en de (toekomstige) dienstjaren beogen een zeer lange opbouwperiode, waarbij het voor de langere termijn gunstig(er) is om meer risico's te nemen. Het CPB stelt dat een goed pensioen risicovol is. Vanuit de economische theorie geldt dat enige mate van beleggingsrisico juist goed is om toekomstig koopkrachtbehoud te realiseren. Risico is zelfs aantrekkelijk voor jonge deelnemers, mits hier een faire vergoeding tegenover staat in de vorm van een hoger gemiddeld rendement. De grote vraag is hoe we deelnemers hiervan bewust maken en de (toekomstige) pensioencontracten hier ruimte voor bieden.

De rol van de overheid is groter dan men mogelijk zelf wenst en/of aangeeft. Het pensioencontract wordt nog steeds bindend via Algemene Maatregelen van Bestuur (AMVB) aan allerlei groepen opgelegd. Als de overheid dit contract bindend oplegt, heeft het naar mijn mening ook de verantwoordelijkheid voor de kwalitatieve inhoud van het pensioencontract, nu en in de toekomst. Het akkoord uitsluitend overlaten aan sociale partners is een verkeerde keuze en biedt onvoldoende zekerheid voor de toekomstige generatie.

Een fair pensioencontract

Als we de pensioenlasten 'echt' gelijkwaardig over de generaties willen verdelen, zijn nieuwe uitgangspunten noodzakelijk. Als uitgangspunt kan daarbij een systeem dienen dat een gelijke procentuele aanpassing van de consumptie van alle deelnemers bewerkstelligt, ongeacht hun leeftijd, en ongeacht de vraag of ze gepensioneerd zijn of dat ze

nog werken. Het huidige systeem van een uniforme premie - de doorsneepremie - realiseert een gelijke verdeling van mee- en tegenvallers voor werkenden. Dit principe zou ook doorgetrokken moeten worden naar gepensioneerden. Dat vereist aanpassing van de huidige indexeringsystematiek. Ook pensioenen worden dan directer dan nu het geval is afhankelijk van de resultaten van het pensioenfonds. Dat is tevens van belang met het oog op de toekomst, wanneer het aandeel van gepensioneerden verder toeneemt, en het draagvlak van werkenden om de schokken van het pensioenfonds op te vangen relatief krimpt.

Verdiepende risicoverdeling tussen jonge en oude deelnemers noodzakelijk

In de huidige regelingen dragen de actieve deelnemers meer risico's dan gepensioneerden. Toch zal een verdiepende risicoverdeling tussen jonge en oude deelnemers noodzakelijk zijn. Nu blijkt dat tegenvallers worden doorgeschoven en meevallers direct worden opgesoupeerd. Op deze manier zullen jongeren geen 20% van hun loonsom blijven toevertrouwen aan pensioenfondsen, waarbij het langlevens- én het beleggingsrisico volledig voor rekening komt van de actieve deelnemer.

Conclusie

De betaalbaarheid van het pensioenstelsel is zwaar in het geding. Een robuuste pensioenregeling, voorbereid op de toekomst, betekent naar verwachting een versobering van de pensioenregelingen door o.a. verlaging opbouwpercentages en het overhevelen van de risico's naar de pensioendeelnemer zelf. Uiteraard blijven de premies op het huidige niveau en zullen ze naar verwachting toch nog verder moeten stijgen. Steeds meer zal de afweging komen, of de jonge generatie (fors) wil bijdragen of dat de solidariteitsgedachte uiteindelijk staakt. Dit gaat verder dan de algemeen verbindend verklaarde pensioenfondsen (BPF/OPF) door de overheid. Als pensioenfondsen uitgaan van eigen kracht, maar ook afgerekend kunnen worden door de deelnemers, zal een gelijk speelveld ontstaan voor pensioenuitvoerders. Ook hier kan dus sprake zijn van defensief en/of offensief pensioenbeheer. Zo kan het ene fonds bij slechte resultaten de opbouwpercentages moeten verlagen en gepensioneerden haar uitkering korten. Een pensioenfonds dat goed presteert kan zowel indexeren als het opbouwpercentage laten toenemen. Het is immers over de gehele lijn 'zachte pensioenrechten'. Een ding is zeker, pensioencommunicatie én pensioenbewustzijn nemen dan zeker toe.

Om dit soort rigoureuze maatregelen te voorkomen dient de overheid kortdaar in te grijpen en de hoofdlijnen zelf uit te zetten. Tegenstrijdige belangen van pensioenuitvoerders en overige partijen gaan uiteindelijk ten koste van zowel de huidige werkgevers en deelnemers, maar vooral ten koste van onze toekomstige generatie. Daar moeten we zeker rekening mee houden. ■

Noach A.G. van Beusekom
MPLA
Directeur Pensioendesk
Nederland

